

Gozdne mravlje (*Formica spp.*)

Gorska žival meseca

Besedilo in Fotografija: Milan Vogrin

Mravlje so dokaj obsežna skupina žuželk: doslej je bilo ugotovljenih skoraj 300 rodov, v okviru teh pa kakih devet tisoč vrst. No, to še niso vse, neodkritih naj bi bilo vsaj še enkrat toliko! V Evropi in pri nas jih je seveda občutno manj, koliko natančno, ne vemo. Nekoliko boljše so poznane le vrste iz rodu gozdnih mravelj, latinsko imenovane *Formica*. Pri nas živi šest vrst iz tega rodu, večina prav v gozdu.

Gozdne mravlje, kot pove že ime, srečujemo v gozdovih. Najbolj jim ustrezajo iglasti gozdovi, predvsem smrekovi. To nam že pove, kje bomo srečali največ gozdnih mravelj – v gorah. Pri nas jih najpogosteje najdemo med 1000 in 1500 metri, in to v alpskem svetu, živijo pa tudi više – vse do gozdne meje. Največ mravljišč lahko vidimo na robu gozda in na jasad. To je povezano z njihovo

aktivnostjo, najaktivnejše so v toplih sončnih dneh. Pa tudi največ hrane lahko najdejo tam, kjer se stikata dva habitata – robni učinek pač.

Za gozdne mravlje je značilno, da živijo v velikih skupnostih, kolonijah, v katerih je poleg delavk še samica. Teh je lahko tudi več. Kolonije si zgradijo bolj ali manj obsežno mravljišče. Za graditev uporabljajo predvsem smrekove iglice in manjše vejice. Mravljišče z leti raste: bolj je staro, večje je. Največja v višino presežejo meter, obseg takšnih mravljišč pa je tudi več kot tri metre. To, kar vidimo, pa je v resnici le del mravljišča; drugi del je pod zemljo. V podzemnem delu mravlje vzgajajo svoje potomce in preživijo zimo. Zgornji in spodnji del sta povezana s številnimi rovi, ki hkrati delujejo tudi kot prezračevalni jaški. V takšni koloniji lahko živi več sto tisoč mravelj. Za tako obsežno »mesto« pa je izredno pomembna tudi komunikacija med posamezniki. Mravlje se sporazumevajo s tipom, vibracijami ter predvsem ob pomoči feromonov. To so nizkomolekularne hlapljive snovi, ki jih oddajajo nekatera živa bitja in ki vplivajo na vedenje in razvoj. Z oddajanjem različnih feromonov lahko mravlje celo ločijo, ali gre za alarm ali le za običajno označevanje poti. Vse tiste »ceste« mravelj, ki nam večkrat prečkajo pot, so prepojene s slednimi feromoni – le tako sovrstnice najdejo pot do plena oziroma do matičnega mravljišča.

Povejmo še, da so mravlje v sorodu s čebelami in osami, vse sodijo v obsežno skupino kožokrilcev. Tako kot ose in čebele znajo leteti, vsaj občasno. V obdobju razmnoževanja samicam in samcem zrastejo krila, da lahko poletijo na ljubezenski polet, z njega pa se vrnejo samo samice, ki ustanovijo nove kolonije.

Mravlje so plenilci, čeprav uživajo tudi rastlinsko hrano, pobirajo pa tudi različne ostanke. Kot

Mravljišče gozdnih mravelj ob robu gozda

plenilci so v gozdu strah in trepet: kljub svoji majhnosti lahko obvladajo tudi precej večjega in močnejšega nasprotnika. Svoje doda še številnost – saj veste, v slogi je moč! Naj vam opišem, česa vse so zmožne. Pred leti sem v hribih na povsem odročnem in neobljudenem delu gozda naletel na prizor, ko so gozdne mravlje obvladale slepca. Na pogled ni bil poškodovan – včasih se pač zgodi, da ga kdo iz objestnosti pokonča – pač pa je vse kazalo na to, da se ga je lotilo več stotnij mravelj.

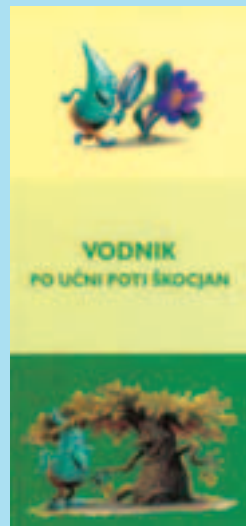
Mravlje pa niso le plenilci, ampak lahko živijo tudi v simbiozi. Šolski primer so recimo listne uši, ki jih mravlje vneto varujejo pred morebitnimi drugimi plenilci. V zameno za varovanje pa jim uši dajejo sladko mano. V simbiozi z mravljami živijo tudi nekateri metulji oziroma njihove gosence, nekateri pa so sožitje celo izkoristili in postali zajedavci. Kako? Gosence nekaterih modrinov izločajo podobne snovi kot nekatere vrste mravelj. Te jih zaradi te prevare odnesejo na varno v mravljišče, tam pa gosence živijo na račun hrane, ki jo delavke prinašajo svojemu zarodu; če pa te ni, se zadovoljijo z ličinkami svojih negovalk.

Mravlje so priljubljena hrana nekaterim drugim živalim. Med pticami mednje sodijo predvsem žolne. Po razkopavanju mravljišč sta najbolj znani zelena, ki to počne po travnikih, ter črna žolna, ki razkopava mravljišča v gozdovih. Spomladi se jim pridruži še vijeglavka, ki je med našimi vrstami najbolj navezana na mravlje in njihove razvojne faze. Nekateri ptice pa mravlje uporabljajo kot pripomoček proti zajedavcem. Po tem sta znana kos in šoja. Ptica se postavi ob rob mravljišča, na široko razpre perje, mravlje pa vsiljvko seveda takoj napadejo. Pri tem se razlezejo po perju in pokončajo marsikaterega zajedavca, ki je ptici pil kri ali žrl perje. Dodaten učinek ima prav gotovo tudi mravljična kislina, ki jo izločajo. Mravelj in njihov bub se ne branijo niti zveri: medved, lisica in jazbec.

Zaradi številnih posegov v gozdove, ne nazadnje tudi uporabe pesticidov, gozdne mravlje postajajo vse bolj ogrožene. Svoje naredi še objestnost, saj še lahko vidimo razkopana mravljišča in v njih zapicene palice. Ko se boste naslednjič srečali z gozdnimi mravljami, si jih pazljivo oglejte, nogo pa le toliko premaknite, da vam težki gozdar ne bo »padel« ravno na mravljinčjo »avtocesto«. ◊

Učna pot Škocjan

Konec maja, ob dnevu evropskih parkov, so v Parku Škocjanske jame predstavili nekaj novih projektov. V ospredju je bilo odprtje učne poti Škocjan, ki je nastala ob pomoči programa Phare glede čezmejnega sodelovanja med Slovenijo in Italijo. Ob približno dva kilometra dolgi poti lahko obiskovalci spoznajo značilnosti nadzemnega dela parka, v katerem se zanimivosti narave prepletajo z

bogato kulturno dediščino. Številne pojasnjevalne table nas popeljejo v svet rastlinstva in živalstva, približajo nam geološke procese in nastanek kraških pojavov. Ustavimo se na več razglediščih, s katerih se odpirajo najlepši pogledi na bogastvo parka, pa tudi na njegovo okolico. V pot sta vključeni tudi muzejski zbirki, zgodovinska v Jurjevem in etnološka v J'kopinovem skednju. Od ene do druge zanimivosti nas vodi domiselno oblikovana kapljica, ki ponazarja vodo kot bistveno za nastanek izjemnega jamskega sistema Škocjanskih jam. Ob odprtju so predstavili še priročen in zelo lično izdelan vodnik po učni poti s štirimi jezikovnimi različicami, ki bo v pomoč pri odkrivanju lepote parka tako domačim kot tujim obiskovalcem. S karto, izčrpnim besedilom in številnimi fotografijami ter skicami so predstavljene značilnosti parka in zanimivosti ob poti. Oglede parka in učne poti je lahko prijetna popestritev planinskega izleta na bližnjo Vremščico ali na Brkine, lahko pa je tudi samostojen izlet.

Igor Maher